

frågasättande konst i förändringens spår

Peking är sedan 1200-talet centrum för makt och konst i Kina. Just nu ömsar staden skinn i en hårdhänt rivnings- och nybyggnadsperiod. De kinesiska ledarna vill göra en modern metropol av sin huvudstad. Många konstnärer reagerar över att några håller på att försvinna.

Konstnären Ai Wei Wei bor i ett relativt nybyggt enplanshus i centrala Peking. Huset är en ovanligt lyckad anpassning till den traditionella hutongbebyggelsen där husen sluter sig mot gatan och öppnar sig mot en kringbyggd gård som delas av flera familjer.

En bit längre söderut på samma gata ligger ett helt nytt affärskomplex, "världens största". I rivningarna som föregick detta elefantiasisprojekt försvann den gamla konstakademien och många kvarter kring den. I det vackert inredda huset där vi sitter samsas två ester. Aven Ai Wei Wei hustru Lu Qing är konstnär, en av de få abstrakta i Kina. Hon målar skikt med meditativa rut-mönster på tunt papper eller siden. Ai Wei Wei arbetar mer konceptuellt och intresserar sig för frågor kring perception och var gränsen mellan konst och hantverk går. När övergår ett föremål från möbel till konst? På 1990 års Veneidgeniennal ställde han ut ett traditionellt kinesiskt bord som sågats i två och satts samman i form av ett minimalistiskt kors, den praktiska funktionen försvann men referenserna bakåt finns kvar. Samtidigt visade han 72 fotografier av månen som förörkas under den tid som månfesten infaller i Kina. Det är bilder rakt upp och ner.

KONST I PEKING

Del 2 av 2
Om samtidskonst i de stora förändringarnas Kina.

utan den poetiska klang som förknippas med månen i klassisk kinesisk litteratur och konst. Går det att drömma om månen efter Neil Armstrongs steg för mänskligheten? Det är samma måne men ett annat sätt att se på den.

– Vi får inte förvandlas till praktiska djur. Vad som är allvarligt i dag i Kina är att vi blir alltmer avskurna från enkla upplevelser och känslor. Det är farligt när barnen och vi inte får tillgång till det barnsliga, naiva och vardagliga. Det är inom detta fält konsten måste verka.

Ai Wei Wei växte upp i Xinjiang i västra Kina. Hans far var den kände modernistiska poeten Ai Qing. Under 30-talets Goumindang-styre satt han i fängelse på grund av sina vänstersympatier och slutet av 50-talet hamnade han i arbetsläger under Maos antihöggerkampanj. Som 18-åring kom Ai Wei Wei till Peking och gick på filminstitutet tillsammans med bland andra Chen Kaige och Yang Yimou.

Under demokrativåren 1979 bildade han och några vänner konstnärgruppen Stjärnorna (se gårdagens GP). När klimatet åter hårdnade under 80-talets första år bosatte han sig i USA.

– Jag reste till USA för att jag ville ändra på allt. Min utbildning var bristfällig på grund av tumultet under kulturrevolutionen. Det som trots allt var bra för mig med den perioden var att jag vingades tänka efter. Jag levde i ett land med mycket begränsade möjligheter för individuell kreativitet. Att överhuvudtaget uppföra sig som en individ var kontroversiellt i Kina. I New York öppnade jag mig helt, där kunde jag vara en person och arbeta fritt och djärvt. Där blev det en inre kamp i stället för en yttre. Det yttre motståndet var borta.

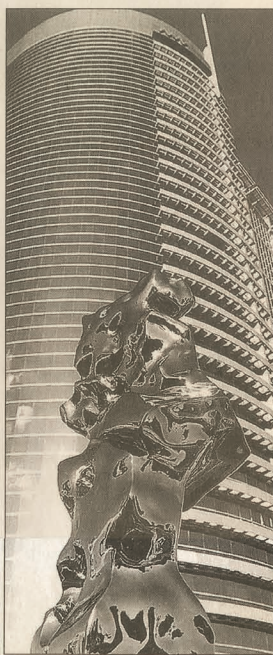
1993 återvände Ai Wei Wei till Peking och har inga planer på att lämna Kina. Landet är nu öppnare än det någonsin varit sedan 1949 och Ai Wei Wei vill vara med och stödja det han tycker är intressant i den nya konsten. När jag frågar varför han valde att bli konstnär tänker han efter en stund.

– Jag ville komma ifrån det totalitära tänkandet. Jag ville fantisera och drömma om något annat än det påbudna. Omkring mig var allt inriktat på materiella och praktiska ting. Jag ville hitta andra värden. Att kunna fråga hjärtat hur jag ska leva, att få lov att ha en åsikt även om den var fel.

När jag ställer samma fråga till performancekonstnären Ma Liuming berättar han om sin familj i den lantliga provinsen Hubei. Han var yngst i en syskonskara på sex och en av hans äldre bröder var konstnär. Som barn tecknade han mycket och när han var elva år frågade hans lärare om han ville bli konstnär. Svaret var jakande och Ma Liuming fick börja i lära hos en lokal konstnär. Nu är brodern affärsman, han blev tvungen att ge upp sitt konstnärskap för att försörja familjen när pappan dog, och Ma Liuming reser världen runt för att uppföra sina verk. Går det överhuvudtaget att få ihop dessa båda värden?

– Min bror hjälpte mig med pengar under min utbildning och under mina första år i Peking. Han förstår kanske inte vad det är jag gör men han tycker det är bra om jag får bra och är lycklig. Vi lever väldigt olika liv nu.

I Kina räknas inte performance som konst. Först under senare delen av 80-talet introducerades denna konstform

På höjden. Skulptören Zhan Wang använder rostfritt stål för sina klippblock och stenar.

Sprayare. Zhang Dali är förmodligen Pekings ende graffiti-konstnär.

Esteter. Ai Wei Wei och Lu Qing är båda konstnärer. Nedan Ai Wei Weis utslagade bord, sammansatt till ett kors.

med allvar i landet och Ma Liuming räknar med att det nu kanske finns runt femton konstnärer i hela Kina som arbetar seriöst med performance. Han satt fängslad under några månader anklagad för pornografi efter en performance i det som kom att kallas Beijing East Village, en by i Pekings utkant där flera konstnärer bodde under ett par mycket experimentella och för kinesisk samtidskonst viktiga år i början av 90-talet.

Det var just i East Village som Ma Liuming av en slump fann det han kallar sin "image", sin roll eller bild. Några vänner drack öl en kväll och fotograferade varandra när de bytte kläder på skoj. När bilderna framkallats var det slående hur kvinnlig Ma Liuming såg ut i kvinnokläder. Han beslutade sig för att fortsätta att arbeta med sin kropp och ambivalensen mellan manligt/kvinnligt.

– Det handlar inte om att jag vill bli kvinna, därför började jag uppträda naken. Då blir krocken mellan kvinnliga attribut som långt hår och makeup och den nakna kroppens mer uppbar.

I sin roll kallar han sig för Fen Ma Liuming där förledet indikerar ett kvinnonamn. Som Fen Ma Liuming använ-

der han ofta symbolmättade föremål och platser, som till exempel fisken – i kinesisk mytologi står den för sexualitet och fertilitet – och Kinesiska muren.

De senaste årens performanceverk har ofta involverat publiken som bland annat har fått fotografera sig själva tillsammans med en till synes sovande, naken konstnär. Några har skylt hans nakenhet, andra har klätt av sig.

– Publiken reagerar olika på olika platser. I väst tycks de vanta på att själva få delta, medan de är mer försiktiga i Asien.

Det finns ett spirande intresse för performance i Kina även om det är få som sett en performanceartist uppträda live.

– Genom att delta i internationella utställningar hoppas jag kunna få de styrande att förstå att det här är konst.

Också skulptören Zhan Wang har svårt att bli beaktad som konstnär. Men hans problem gäller snarare publiken än myndigheterna. Egentligen arbetar han i en gammal kinesisk tradition, nämligen den att kopiera, men i stället för traditionella material använder han rostfritt stål för sina klippblock och stenar.

– I kinesiska trädgårdar och framför byggnader finns nästan alltid stenar som symboliserar naturen. Även när de bygger helt moderna skyskrapar i glas och stål ställer de ett klippblock framför. Jag vill göra en modern variant av detta.

Ofta är de traditionella ornamentstenerna bearbetade för att nå maximalt uttryck och Zhan Wangs Artificial Mountains är alltså avgrutningar av redan konstgjorda stenar. Hans skulpturer blir ytterligare ett kulturlager.

I mitten av 80-talet öppnades Kina för information från väst. Zhan Wang gick på Konstakademien i Peking och hans generation skoldes i den gamla sovjetiska realismen men tog också till sig västvärldens konstuttryck. När de omfattande rivningarna i centrala Peking tog fart utförde Zhan Wang 1994 en performance som han kallade Ruin Cleaning Projekt där han omsorgsfullt rengjorde och målade ett halvt demolerat hus innan byggnadsarbetarna jämnade alltsammans med marken.

Konsten kan inte förändra situationen. Rivning och uppbyggnad är två sidor av samma sak. Men genom konsten kan förändringarna speglas.

En annan konstnär som vill diskutera Pekings och Kinas snabba förändring är Zhang Dali. Han är en anlagligen Pekings ende graffiti-konstnär, men började att arbeta med sprayburken i Bologna där han bodde i åtta år. 1995 återvände han till Kina. Zhang Dali har valt gatan och rivningstomterna som arbetsplats för att han vill starta en dialog med människorna utanför konstens slutna rum.

– I ett samhälle som förändras så snabbt som Kina måste konsten vara levande och ute bland folk. Skyskrapar är inte bara nya hus, de förändrar människors sätt att tänka, ger dem nya personligheter. Ända sedan är verklig modernisering ett konceptuellt begrepp, något djupare än att bygga hus på höjden i stället för på marken.

Han sprayar sina tre symboler – förkortningarna AK-47 och 18K samt ett streckhuvud – på platser som håller på att förvandlas, på rivningstomter och längs med de nya ringvägarna. – AK-47 står för våld. Men inte bara för brott utan även för det moderna livets övergrepp genom reklam, tv och rivning. 18K handlar förstås om guld och ekonomis överhöghet, hur det ekonomiska tänkandet åter sig i överallt. Och huvudet är dialog, viljan till samtal.

När hans utställning förhåndsöppnar på Courtyard Gallery finner sig en lätt bisarr stämning. Den sobra galleriökalen i centrala Peking fylls av folk från ambassaderna och de stora västföretagen. Här finns en blandning av genuint konstintresse och kändisnyfikenhet inför Zhang Dalis undergrundstämplar. Men säkerhetspolisens håller sig borta och allihop skulle lika gärna ha kunnat utspela sig i London eller Los Angeles. Reaktionen påminner om västvärldens intresse för den ryska officiella konsten under 80-talet. Och precis som de ryska konstnärerna bundades ihop till en grupp i väst gör man nu samma sak med konstnärerna från Kina. Meg Maggion, en av galleristerna på Courtyard Gallery, suckar över konstvärldens tendens att etikettera och stoppa in i lämpliga fack.

– Kinesiska konstnärer betraktas i väst oftast som en grupp dansande pandabjörnar.

Och visst finns det något dubbelt i det för tillfället starka intresset för konst från Kina. De stora gruppställningarna, framför allt i USA, med kinesisk konst riskerar att konservera en statisk bild av Kina. I själva verket finns det i dag få samhällen som förändras så snabbt. Konsten speglar och diskuterar detta samtidigt som många konstnärer har djupa rötter i och ett aktivt förhållande till den flertusenåriga kulturen. Att tala med kinesiska konstnärer och se deras verk är att konfronteras med den ofta väldansma historien. Men här ställs också frågor om det moderna livets pris och det andliga vacuum som breder ut sig i förändringarnas spår. Det är frågor som är minst lika relevanta i Göteborg som i Peking.

Gunilla Grahn-Hinnfors

Kroppsarbeta. Ma Liuming, en av få kinesiska konstnärer som arbetar med performance.

Strindberg ensam

Det sista jag ser av Strindberg är hans ensamhet. Bakom honom ett stort patricierhus som tycks vittra samman med det frostiga vinterljuset. Strindberg själv är fast i kontoret som en staty. Runt honom sluter sig rocken som ett järmpansar. Fotot liknar ett av hans egna alkemistiska experiment. Sten och materia upplöses men författaren består. Hans blick är fast som klippen i marken. Skostenshatten avslutar personbygget. Men hans känsloliv är lika särbart

som förr. Ibland är han så ensam att han ger sig ut på en spårvarnarsresa, för att "kianna beröringen med en annan varelse". Under sin sista sjukdomsperiod är han nästan helt isolerad. Inte ens lilla Fanny Falkner får sitta hos honom en stund. Men han hälsar att han tänker gott på henne.

När han dött följs hans kista av honorariets och tusentals arbetare som hyllar hans minne. Han skrivit *Liten katekes för underklassen*. Och de svaga glömmer inte den som en gång stått på

deras sida. I döden faller den ensamme ned i ett stort, pulserande hjärta. Folket, sa man förr.

Var är det folket nu? Och vem när att samla det hjärtat som i stället för en ensam författares röst, har tusen köttiga röster på tv och Robinsons konstgjorda äventyr?

Gabrielle Björnstrand

Ett sekel av kvinnor

Ord och bild skildes åt när den illustrerade boken försvann men kan kanske mötas igen med duktiga seriekonstnärers hjälp. För ett decennium sedan samarbetade den kulturförklarade science-fiction-tecknaren Enki Bilal med författaren Patrick Cauvin i den till svenska översatta *Offside*. Det var en otäck liten bilderbok om "Fotbollens öd" under 2000-talet som dessbättre slutade lyckligt.

För att sammanfatta 1900-talet har Bilal nu tillsammans med Dan Franck givit ut en mer vuxen produkt, *Un siècle d'amour* på förlaget Fayard.

Franck skriver tretton prosaiska noveller som utspelar sig i Sarajevo. Berättargreppet utgår från kvinnoporträtt var förmodligen det enda sättet för de två männen att trots alla fast förstå ett sekel av kärlek. Bilals första naktstudier föreställer en havande kvinna abstraherat till ikon. Den sista kvinnan är den av det tretton som, likt en manlig föreställning om hoppet, har det

men oblygga kroppspråk. Men i Francks text läter 1999 års röst från Sarajevo ändå så här: "Mitt ansikte är beundransvärt. Mitt hjärta är genomsnittligt. Mitt kön tillhör dem som har det bästa av båda världar. Jag har barn i bergen. Jag har ett namn. Jag har fött en dotter. Jag har vuxit upp i skräcken. Jag är tjugo år gammal."

Johan Dahlbäck